

Autor: Vratislav Effenberger

Neměla jsem v úmyslu zabít konkrétní lidi, bylo mně jedno, o koho půjde. Jednalo se mi především o naplnění principu. Principu, ke kterému jsem během životních zkušeností postupně dospěla. Mohu ten princip definovat, když chcete. Jde o to, že jestliže má společnost svědomí ničit jednotlivce, tak naopak jednatel může bez zábran a výčitek svědomí ničit společnost. V tom spočívá ten princip.

Olga Hepnarová (30. 6. 1951–12. 3. 1975)

Olga Hepnarová

V tomto smyslu také Olga Hepnarová vycítila, že by její akt pomsty nebyl úplný, kdyby jí samé byla udělena milost, a proto o ni odmítla požádat. [1] Jedině smrt sama o sobě byla s to vyrovnat bezmeznou hloubku protikladů, v nichž se zmítala jako kdokoliv jiný, avšak mnohem citlivěji. (Neobrací se k žádnému auditoriu, přítomnému ani budoucímu; Ego se zde ztotožňuje v autodestrukci s celou lidskou společností podobným způsobem, jakým se Adolf Hitler ve svém pádu a smrti chtěl ztotožnit s veškerým německým lidem a v závěrečné fázi svého života záměrně usiloval o jeho totální zničení...) Proto také tento akt, na rozdíl od Palachova, není mythotvorný a bezpochyby bude vždy patřit mezi kriminalisticko-psychopatické kuriosity.

Nemyslím, že by tam patřil plným právem. Kdyby tomu tak mělo být, museli bychom dospět k přesvědčení, že zoufalství nad úpadkem lidského společenství mohou propadnout pouze zločinní šílenci. Ve skutečnosti však toto zoufalství, většinou omezeno na introvertní skepticismus, tížilo a tíží nejprozíravější a tím i nejzodpovědnější duchy minulého a zejména tohoto století. Olga Hepnarová vzala na sebe úlohu dát tomuto zoufalství a tomuto skepticismu maximální výraz ve své autenticitě samozřejmě bezperspektivní, přesto však neméně burcuující.

Znamenali Palachův čin výzvu k boji za svobodu proti tyranii, pak čin Olgy Hepnarové – nikoliv svým záměrem, ale svým intelektuálním dosahem – představuje protest pronikající mnohem hlouběji, ke kořenům psychosociálního zla, k probuzení lidského vědomí z úpadku a letargie. Sama skutečnost, že k těmto manifestacím krize vědomí přistoupili příslušníci nejmladší generace, zcela nevyzbrojení erudicí či jen přípravou k systematickému kritickému myšlení, nasvědčuje životně potřebě nových ideologických systémů, určitých názorových celků či integrit, vytvářených s kritickým zřetelem k minulosti. Zatímco menažersko-technokratické vládnoucí kliky se utěšují představou, že veškeré energie mládí lze spolehlivě kanalisovat sportovními spektakly, hitovými festivaly nebo sličně rozcuchaným undergroundem, existují příznaky, z nichž lze usuzovat, že tento způsob kanalisace lidských schopností, sloužící parazitním třídám, je přinejmenším dočasný. Pružná a přizpůsobivá statistika, modla a svrchovaná pravda menažersko-technokratické elity, namítne, že výjimky

potvrzují pravidlo a že společnost musí být řízena se zřetelem k oné většině, která zajišťuje její materiální existenci.

Toto hledisko, které od nepaměti zaslepovalo vládnoucí vrstvy a zasloužilo se tak nepřímo o jejich pád, nepojímá do svého zorného pole onen iracionální dějinný faktor X, o němž zde byla zmínka. [2] Této positivisticke-pragmatické soudnosti uniká jeden z nejzávažnějších principů lidské společnosti, jímž je nevypočitatelná expanse psychosociálních fenomenů, vůči nimž je sociologie vyzbrojená computery prakticky bezmocná. K této dynamické konstantě lidského ducha se teprve druhotně připojuje dílo zkázy, o něž se v politicko-ekonomickém plánu zasloužil zformalovaný racionalismus menežersko-technokratických systémů západní i východní provenience.

Projevují-li se dnes tyto utajené síly v ojedinělých případech, které duch konsumní společnosti nedokáže zařadit jinak než mezi hysterické anomálie nebo kriminálně-psychopatické kuriozity, neznamená to, že zítra si nenaleznou vyústění nesrovnatelně účinnější. Podstatné je jen to, že existují, že nebyly udušeny pod povrchem zplanělého technologismu. Nelze-li dnes odhadovat obrysy psycho-sociální struktury, které budou postupně vytvářet, ani náznaky jejich hodnotových orientací, neznamená to, že spadnou s nebe. Rodí se z rozkladu této civilizace, na rubu její agonie, která se tak stává pouhou dějinnou proměnou dožívajícího civilisačního cyklu v nový, v němž staré obsahy budou existovat už jen v překonané formě.

Poznámky:

[1] 10. července 1973 v 13:30 dvadvacetiletá Hepnarová vjela nákladním vozem na refýž u Strossmayerova náměstí v Praze do chodců čekajících na tramvaj s úmyslem zabít jich co nejméně. 12. března 1975 byla popravena.

[2] V odstavcích věnovaných Palachovu činu autor předpokládá, že vedle „racionálních úvah, které sledují sociální, politické a historické podmínky této země a respektují mezinárodní situaci ve hře mocenských sil a zájmů, aby mohly být připravovány a utvářeny reálné síly k její změně“, přičemž „tyto reálné síly představují nejširší lidové vrstvy, jejichž reálnost a síla spočívá v jejich početnosti“, jsou „stejně významným a určujícím faktorem jejich dějinného pohybu i iracionální komponenty jejich psychosociální existence, které – jak nám o tom dějiny nabízejí bezpočet dokladů – jsou s to ve svém paroxysmu postavit zákony politické ekonomie na hlavu i s jejich pregnantními analysami.“ Řeč je o tom, co se jinde nazývá *Zeitumbruch* – dějinný zlom, *singularita* – označení nečekaného, předem neodhadnutelného řešení dobové krize, *enantiodromie* – tendence lidské psychiky i světa přiklánět se k právě opačné polaritě, než kterou po dlouhou dobu sledovala, ba podporovala (budoucnost nejspíš přinese pravý opak, o co se dnes obecně usiluje!), „kyvadlo dějin“ atd. Dynamika světa je nevyzpytatelná! Biolog **Radim Raýman** k „velikému X“ tento příklad: „*Kdysi mniška lesní přišla do populační exploze a začala ničit nezadržitelně naše lesy. Věda byla bezmocná. Kdyby mniška lesní měla vědomí podobné lidskému, provázela by svůj útok bojovým heslem: ‚Kupředu, nezadržitelně v před, na světě není síly, jež by mohla zastavit náš postup!‘ Jenže doslova přes noc ji vyhubil její vlastní parazit objevený (Stanislavem) Provázkem – virulence tohoto parazita stoupla ještě rychleji, než rozplozovací energie mnišky.*“

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

Zdroj: Vratislav Effenberger, *Republiku a Varlata*, Torst, Praha 2012, str. 215 až 217 (kapitola „Případ Jana Palacha a Olgy Hepnarové“).

Poznámka DP:

Surrealista Effenberger (1923–1986) sepsal tento text v polovině 70. let minulého století, kdy menší část mládeže ještě nepacifikované „menažersko-technokratickými systémy západní i východní provenience“ sáhla po zbraních, aby se pokusila rozvrátit a rozmetat moc, která „proměnila osobní důstojnost člověka ve směnnou hodnotu a namísto nesčetných a řádně nabytých svobod postavila jedinou na nic se neohlížející svobodu obchodu“ (Marx).